

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

*Присвячено 215-річчю заснування
ХНПУ імені Г.С. Сковороди*

**СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ
В РІЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
22 ЛИСТОПАДА 2019 РОКУ**

ХАРКІВ – 2019

УДК 37.015.31:316.42
ББК 74.60
С91

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 6 від 05.11.2019 р.).

Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 22 листопада 2019 р. / за ред. М.П. Васильєвої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2019. 145 с.

Збірка містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої сучасним проблемам професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі, реаліям і тенденціям розвитку професійної діяльності фахівців соціальних інституцій з вирішення актуальних проблем соціальної роботи.

Матеріали представляють інтерес для науковців і практиків у галузі соціальної і соціально-педагогічної діяльності, науковців-початківців (здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів спеціальності «Соціальна робота») й практиків – фахівців соціальних інституцій.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2019.

© Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки, 2019.

© Васильєва М.П., 2019.

Прокопенко М.В. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ПРОФІЛАКТИКИ НАРКОЗАЛЕЖНОСТІ СЕРЕД СТУДЕНТІВ.....	119
Солонінкіна О.В. КОМПЛЕКС ЗАСОБІВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ У ВАГІТНИХ ЖІНОК МЕТОДАМИ ДЕЛЬФІНОТЕРАПІЇ.....	122
Степанова Ю.О. КОНСТАТУВАЛЬНИЙ ЕТАП ВИЗНАЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ГРИ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	126
Токар І.І. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	131
Троян В.Д. ВИМІРЮВАННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ РОЗВИВАЛЬНОГО ЦЕНТРУ.....	134
Відомості про авторів.....	141

Підвищення рівня підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації дозвіллевої діяльності та самореалізації студентів ЗВО на засадах використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій передбачав впровадження наступного комплексу засобів:

- доповнення до лекції з елементами використання мультимедійних та комунікаційних технологій «Роль соціальних мереж та месенджерів у формуванні професійних компетенцій майбутнього соціального педагога при організації дозвіллевої діяльності студентів закладів вищої освіти»;
- лекційне заняття на тему «Дозвіллева діяльність як фактор самореалізації студентів в освітньо-інформаційному середовищі закладу вищої освіти»;
- семінарське заняття з елементами використання мультимедійних технологій на тему «Формування Інтернет-спільноти майбутніх соціальних педагогів»;
- практичне заняття з елементами використання інтерактивних технологій на тему «Go! And Check-in Ukraine!»;
- практичне заняття з елементами використання мультимедійних технологій та з елементами використання ділової Інтернет-гри «Фінансова грамотність та планування дозвіллевої діяльності».

Під час реалізації елементів комплексу було акцентовано увагу на інформаційно-комунікаційній складовій у структурі соціальних компетенцій соціального педагога. Повторна діагностика проводилася для експериментальної 32-СР групи. Також студентів групи було залучено до соціально-виховного заходу з елементами використання бізнес-Інтернет стимулятора фінансової гри «Cash Flow», який проводився зі студентами 3-4 курсів ФУБ ХНАДУ у березні 2019 н. р.

Висновки з проведеного дослідження. Проведення повторної діагностики на контрольному етапі експерименту підтвердило, що впровадження розробленого комплексу заходів з підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації дозвіллевої діяльності та самореалізації студентів на засадах використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій вплинуло на підвищення рівня готовності соціальних педагогів до цієї діяльності. Відбулося зростання відсотку студентів з високим і достатнім рівнем сформованості у експериментальній групі. Контрольні показники також мали позитивну динаміку (61% студентів мають високий рівень готовності до організації дозвіллевої діяльності студентів, 32% – середній, 7% – низький), що вказує на важливість діяльності у вирішенні означеної проблематики.

Список використаних джерел:

1. Пріоритетні напрями розвитку освіти і науки у 2006 році. *Освіта України*. 2006. 20 черв. № 45/46.
2. Ірхіна Ю. Організація дозвілля студентів у вищих навчальних закладах України як проблема 21 століття. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського*. Педагогічні науки. 2019. №2 (65). С. 107-111.

Троян В.Д.

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ВИМІРЮВАННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ РОЗВИВАЛЬНОГО ЦЕНТРУ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент В.В. Костіна

У статті репрезентовані результати практичної реалізації професійної підготовки фахівців соціальної галузі до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру.

Визначені рівні, критерії та показники готовності майбутніх фахівців соціальної галузі до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру та діагностичний інструментарій для їх вимірювання.

Ключові слова: професійна підготовка фахівців соціальної галузі, профорієнтаційна робота, розвивальний центр, професійна готовність майбутніх фахівців.

***Annotation.** The results are presented in the title about practical implementation of professional training of social specialists for career guidance in conditions of developing center. The levels, criteria and indicators of the readiness of future specialists in the social sphere for career guidance in a developing center and diagnostic tools for measuring them are determined.*

Key words: vocational training of specialists in the social sphere, career guidance, development center, professional readiness of future specialists.

Постановка проблеми. У сучасних соціально-економічних умовах українського суспільства спостерігається розширення світу професій та оновлення змісту та організації профорієнтаційної роботи з учнями, що сприяє ефективній підготовці школярів до вибору майбутньої професії, яка забезпечувала би оптимальне поєднання суспільних інтересів із основними мотивами їхньої поведінки та психологічними особливостями, що зумовлює потребу у професійній підготовці майбутніх фахівців соціальної галузі до відповідного виду діяльності.

Аналіз досліджень. Аналіз сучасних досліджень та наукових публікації дає можливість зробити висновок про те, що проблема вимірювання рівня професійної готовності фахівців соціальної галузі до профорієнтаційної роботи розглядалася у працях О. Добенько, Т. Колісник, К. Нестеренко, М. Пряжникової, Г. Рязпкиної, Т. Шишковець та ін. Проте у їхніх дослідженнях розглянуто загальні питання вимірювання професійної готовності фахівців соціальної сфери, але не визначено діагностичний інструментарій для виявлення рівня готовності фахівців соціальної галузі до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру.

Метою даної статті є обґрунтування критеріїв і показників вимірювання рівня професійної готовності фахівців соціальної галузі до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру та визначення рівня професійної готовності фахівців соціальної галузі до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру.

Основний виклад матеріалу. Спираючись на наукові розробки Г. Василенко [2], В. Зінченко [3], А. Рижанової [5] та практичні здобутки з проблеми професійної підготовки фахівців соціальної галузі, для забезпечення підвищення рівня їхньої професійної готовності до здійснення профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру нами розроблено відповідний комплекс засобів, що сприяє засвоєнню основних закономірностей та особливостей профорієнтаційної роботи, оволодінню сукупністю вмій і навичок, необхідних для здійснення власної успішної професійної діяльності в умовах розвивального центру, розвитку професійного інтересу до відповідного виду діяльності. Комплекс засобів забезпечує підготовку майбутніх фахівців соціальної галузі за такими компонентами: мотиваційно-ціннісний (сприяє розвитку потреби, професійно-пізнавального інтересу та ціннісного ставлення майбутніх фахівців до здійснення профорієнтаційної діяльності з учнями; реалізовується за допомогою моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільного розв'язання проблемних ситуацій, пов'язаних із здійсненням профорієнтаційної діяльності), когнітивний (дає можливість засвоїти соціально-педагогічні знання із профорієнтації та методичного забезпечення щодо її здійснення), операційно-діяльнісний (передбачає формування профорієнтаційних вмій і навичок; реалізовується за допомогою засвоєння студентами методики аналізу, синтезу, порівняння, моделювання, проектування профорієнтаційних дій, а також засвоєння досвіду застосування комплексного підходу до організації продуктивної взаємодії та оцінки результатів діяльності, використання методів співпраці у співнавчанні та взаємонавчанні) та особистісно-творчий (створює умови

для розвитку творчого мислення, формування індивідуального стилю соціально-педагогічної діяльності та спрямований на вироблення нових рішень, знань і способів профорієнтаційних дій).

Ефективність розробленого нами комплексу засобів підготовки фахівців соціальної галузі до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру перевірялась у процесі проведення експерименту на базі Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди протягом вересня - жовтня 2019 року під час практики. Загалом експериментом було охоплено 40 здобувачів вищої освіти спеціальності «Соціальна робота».

Соціально-педагогічний експеримент включав 3 основні етапи: констатувальний (визначення рівня сформованих у здобувачів вищої освіти спеціальності «Соціальна робота» знань про профорієнтаційну роботу в умовах розвивального центру), формувальний (впровадження розробленого комплексу засобів підготовки фахівців соціальної галузі до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру), контрольний (аналіз отриманих результатів).

Звернемося до критеріального осмислення досліджуваного явища, що дає змогу оцінити ефективність визначених рівнів готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру. В. Курило вказує на те, що, у педагогічній теорії під критеріями розуміють ті якості явища, що відображають його суттєві характеристики і саме тому підлягають оцінці [4]. Спираючись на вищезазначене, нами були виокремлені когнітивний, мотиваційно-особистісний та поведінковий критерії готовності майбутніх фахівців соціальної галузі до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру та їх показники, які представлено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Критерії, показники та методики діагностування рівня професійної готовності майбутніх фахівців соціальної галузі до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру

Критерії	Показники	Методики
Когнітивний	-Усвідомленість знань здобувачів вищої освіти спеціальності «Соціальна робота» про профорієнтаційну роботу на рівні розуміння	Анкета «Що я знаю про роботи в умовах розвивального центру».
Мотиваційно-особистісний	- Сформованість мотивів (професійного, соціального, особистісного) до майбутньої діяльності; - прагнення соціальної самореалізації через здобуття знань, умінь та навичок профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру	Бесіда зі здобувачами вищої освіти спеціальності «Соціальна робота» за розробленим нами планом на тему «Моя мотивація до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру»; Методика вимірювання мотивації досягнення (опитувальник А. Мехрабіна).
Діяльнісний	- Вміння у практичній діяльності здійснювати профорієнтаційну роботу в умовах розвивального центру; - вміння обирати найбільш доречні форми і методи профорієнтаційної роботи; - здатність до організації, планування та розв'язання	Педагогічне спостереження за здійсненням здобувачами вищої освіти спеціальності «Соціальна робота» профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру за розробленим нами планом з урахуванням кількості успішно проведених респондентами заходів, вміння конструктивно розв'язувати

	проблем, що виникають у ході профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру.	непорозуміння під час роботи, вміння творчо підходити до її організації.
--	--	--

На основі визначених у таблиці 1.1 критеріїв та показників, виділяємо три рівні розвитку (високий, середній, низький) у майбутніх соціальних працівників готовності до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру, що наведено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Рівні розвитку в майбутніх соціальних працівників готовності до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру

Рівень	Критерії готовності до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру		
	Когнітивний	Особистісний	Діяльнісний
Високий	Глибока усвідомленість знань здобувачів про профорієнтаційну роботу (на рівні розуміння)	У майбутніх фахівців соціальної галузі сформовані мотиви професійної, соціальної, особистісної готовності до майбутньої діяльності, прагнення соціальної самореалізації через здобуття знань, умінь та навичок профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру	У майбутніх фахівців соціальної галузі розвинені: вміння здійснювати у практичній діяльності профорієнтаційну роботу в умовах розвивального центру; вміння обирати найбільш доречні форми і методи профорієнтаційної роботи; здатність до організації, планування та розв'язання проблем, що виникають у ході профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру.
Середній	Достатня усвідомленість знань з профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру здобувачів вищої освіти (на рівні розуміння).	Майбутні фахівці соціальної галузі готові до застосування знань з профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру тільки у однотипних стандартних ситуаціях Майбутні фахівці соціальної галузі володіють усвідомленими знаннями з фундаментальних основ та методики організації моніторингу; прийомами здійснення заходів з опрацювання даних отриманих в ході моніторингу.	Майбутні фахівці соціальної галузі демонструють здатність до організації, планування та розв'язання проблем, що виникають у ході профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру, проте не виявляють активності у пошуку нових форм та засобів профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру.
Низький	Майбутні фахівці соціальної галузі володіють частковими, несистемними знаннями з фундаментальних	Майбутні фахівці соціальної галузі діють за встановленим зразком з допомогою чи без допомоги кваліфікованих колег, насилу обирає відомі йому форми і методи профорієнтаційної роботи в	Майбутні фахівці соціальної галузі не виявляють рефлексивності та емпатійності, не виявляють активності у пошуку нових форм та засобів профорієнтаційної роботи в

	основ та методики організації профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру.	умовах розвивального центру. Майбутні фахівці соціальної галузі готові застосовувати знання лише у прийнятті типових, стандартних рішень щодо профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру.	умовах розвивального центру. Майбутні фахівці соціальної галузі потребують допомоги у застосовуванні знань під час прийняття типових, стандартних рішень.
--	---	---	---

Г. Василенко доводить, що професійна підготовка фахівців соціальної галузі до профорієнтаційної роботи має передбачати опанування комплексом знань, умінь та навичок [2, с. 10]. У змісті професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі науковець виділяє такі знання: про систему профорієнтаційної роботи, її компоненти, учасників, етапи її здійснення; про методи та форми роботи; про світ професій, їх класифікації, вимоги професії до фахівця; про ринок праці, умови навчання та працевлаштування; про особистість, її фізичний, психічний та соціальний розвиток; про типові помилки при виборі професії та шляхи їх усунення. Спираючись на думку А. Алексюка, що критеріями оцінювання можуть бути характер засвоєння здобувачами вищої освіти спеціальності вже відомого знання, якість виявленого здобувачами вищої освіти спеціальності знання, логіка мислення, аргументація, послідовність і самостійність викладу, культура мовлення, ступінь оволодіння вже відомими способами діяльності, вміннями і навичками застосування засвоєних знань на практиці, оволодіння досвідом творчої діяльності, якість виконання роботи [1, С. 42], для вивчення когнітивного критерію ми використовували розроблену нами анкету «Що я знаю про роботи в умовах розвивального центру», що дозволила виявити відповіді респондентів на питання про основні форми профорієнтаційної діяльності, вікові особливості об'єктів профорієнтаційної діяльності що їм відомі.

За результатами анкетування здобувачів вищої освіти спеціальності «Соціальна робота» та аналізу отриманих його результатів, було визначено, що 25 % респондентів з контрольної групи та 20 % з експериментальної групи мають високий рівень розвитку когнітивного критерію, що характеризується глибокою усвідомленістю знань студентів про профорієнтаційну роботу.

Середній рівень розвитку когнітивного критерію було виявлено у 25% респондентів з контрольної групи та 35 % з експериментальної групи. У 50% респондентів з контрольної групи та 45 % з експериментальної групи визначено наявність низького рівня розвитку когнітивного критерію.

Для вивчення особистісно-мотиваційного критерію ми використовували Бесіду зі здобувачами вищої освіти спеціальності «Соціальна робота» за розробленим нами планом на тему «Моя мотивація до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру», що дозволило визначити сформованість мотивів (професійного, соціального, особистісного) до майбутньої діяльності. Також для вивчення особистісно-мотиваційного критерію використовували методику вимірювання мотивації досягнення (опитувальник А. Мехрабіна) для визначення прагнення соціальної самореалізації через здобуття знань, умінь та навичок профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру.

За результатами вивчення особистісно-мотиваційного критерію та аналізу отриманих його результатів, було визначено, що 20 % респондентів з контрольної групи та 20 % з експериментальної групи мають високий рівень розвитку особистісно-мотиваційного критерію, що характеризується наявністю у майбутніх фахівців соціальної галузі сформованих мотивів професійної, соціальної, особистісної готовності до майбутньої діяльності, прагнення соціальної самореалізації через здобуття знань, умінь та навичок профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру.

Середній рівень розвитку особистісно-мотиваційного критерію було виявлено у 35% респондентів з контрольної групи та 40 % з експериментальної групи. Проте, як у 45%

респондентів з контрольної групи та 40 % з експериментальної групи було констатовано наявність низького рівня розвитку особистісно-мотиваційного критерію.

Для вивчення діяльнісного критерію ми використовували педагогічне спостереження за здійсненням здобувачами вищої освіти спеціальності «Соціальна робота» профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру за розробленим нами планом з урахуванням кількості успішно проведених респондентами заходів, вміння конструктивно розв'язувати непорозуміння під час роботи, вміння творчо підходити до її організації. За результатами спостереження виявлено, що тільки у 15 % респондентів з контрольної групи та 10 % з експериментальної групи виявлено високий рівень розвитку діяльнісного критерію. Середній рівень розвитку у респондентів діяльнісного критерію виявлено у 35% респондентів з контрольної групи та 35 % з експериментальної групи, тоді як у 50% респондентів з контрольної групи та 55 % з експериментальної групи констатовано наявність низького рівня розвитку діяльнісного критерію.

Аналіз результатів, що були нами отримані під час констатувального етапу дослідження щодо виявлення рівня готовності майбутніх фахівців соціальної галузі до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру показав, що більшість опитаних респондентів мають середній та низький рівень розвитку досліджуваних характеристик. Ці дані підтвердили доцільність впровадження розробленого нами комплексу засобів підготовки фахівців соціальної галузі до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру.

Під час практики у центрі зайнятості було реалізовано розроблений нами комплекс засобів з підготовки фахівців соціальної галузі до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру. З майбутніми фахівцями соціальної галузі були проведені такі заходи, як: інтерактивна бесіда «Моя мотивація до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру» із залученням досвідчених фахівців, що працюють в розвивальному центрі, екскурсія до розвивального центру «Франсильванія» (м. Харків, ТРЦ «Французький бульвар»). Також здобувачі вищої освіти спеціальності «Соціальна робота» були залучені до мобільного воркшопу «Новий старт», присвяченого розгляду різних аспектів працевлаштування, щоб учасники змогли розібратися у власних мотивах до праці, визначити, які перешкоди існують на їхньому шляху до трудової зайнятості та як ці перешкоди подолати.

Позитивними результатами проведеної роботи під час формувального етапу експериментального дослідження вважаємо проявлену майбутніми фахівцями соціальної галузі – учасниками експерименту активність в оволодінні сукупністю вмінь і навичок, необхідних для здійснення власної успішної професійної діяльності в умовах розвивального центру, розвиток професійного інтересу до відповідного виду діяльності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, проведене нами дослідження дозволило практично реалізувати у процесі професійної підготовки фахівців соціальної галузі розроблений комплекс засобів професійної підготовки фахівців соціальної галузі до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру. Нами також було підібрано та експериментально апробовано під час практики діагностичний інструментарій для виявлення рівня готовності майбутніх фахівців соціальної галузі до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру.

Перспективою подальших досліджень є проведення контрольного вимірювання рівня професійної підготовки фахівців соціальної галузі до профорієнтаційної роботи в умовах розвивального центру після проведення формувального етапу експериментального дослідження та узагальнення його результатів.

Список використаних джерел:

1. Алексюк А. Педагогіка вищої освіти. Історія. Теорія : підручник для студентів Київ : Либідь, 1998. 560 с.
2. Василенко Г. В. Підготовка майбутніх робітників соціальної сфери до профорієнтаційної роботи з учнями. *Вісник Черкаського університету*. Серія: Педагогічні науки .Черкаси : Черкас. нац. ун-т, 2015.№ 37 (370). 2015. С .16-21.

3. Зінченко В. О., Міщик Л. І. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до профорієнтаційної роботи засобами інформаційно-комунікаційних технологій та педагогічної проектної діяльності. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2011. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2011_39\(2\)_18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2011_39(2)_18). (дата звернення : 10.04.2019).

4. Курило В. Моделювання системи критеріїв оцінки розвитку освіти в регіоні. *Педагогіка і психологія*. 1999. № 2. С. 35-39.

5. Рижанова А. О. Інновації у професійній підготовці соціальних педагогів. *Актуальні питання підготовки та роботи фахівців соціальної та педагогічної сфер в умовах сучасних соціокультурних трансформацій* : Матеріали III Міжвуз. науково-практ. семінару. Харків : ФОП Шейніна О. В., 2015. С. 5–7.